

Skärpta miljökrav kan ge torrfåran nytt liv

"Det här är från och med nu en riksangelägenhet"

VUOLLERIM
Den har kallats Europas längsta torrlagda älvfåra.

Nu kan den få liv igen – tack vare kraftigt skärpta miljökrav på vattenkraftindustrin.

–Det här är en fantastisk vändning. Vattenfall kan tvingas uppfylla gamla löften, säger Kurt Lundström, Vuollerimgruppen.

Via en tunnel i Letsi kraftstation leder Vattenfall vattnet till Stora Lule älv, för att utnyttja det en extra gång.

Kvar finns ett ärr i naturen. 17 kilometer stenskravel i Lilla Lule älvs fåra, från Letsi till Porsiselet, nära Vuollerim.

"Steril öken"

–Sträckan är en steril öken. Men med minimitappning från Vattenfall kunde det bli en miljö som har liv. Byggen behöver arbetstillfällen och här kan man skapa det med hjälp av fisketurism och naturturism, säger Kurt Lundström, som är uppvuxen i Vuollerim.

–Jag var med på det sista laxfisket 1960. Vi fick 100 kilo lax i Vuollerimslet. Sedan stängde Vattenfall i Porsi.

Numera bor han i Uttran, Stockholm men engagemang för hembygden är starkt. För två år sedan var han på plats i första kamarsalen när stora delar av riksdagen fick information om biologisk mångfald och vattenkraft i Sverige.

Stort intresse

–Där hörde jag Kjell Jansson, vd för Svenskenergi, berätta om hur bra det fungerade i Vuollerim. Där lever människorna i symbios med vattenkraften, enligt honom.

Vuollerimbornas dröm är att väcka liv i den torrlagda älvfåran i Lilla Lule älv. Kurt Lundström i Vuollerimgruppen tror att de nya hårdare miljökraven som Sverige måste anpassa sig till i framtiden kan ge draghjälp åt deras projekt.

FOTO: PÅR BÄCKSTRÖM

Jag tänkte att alla politiker här måste få reda på sanningen och på vilka möjligheter som finns.

Det blev möte i Vuollerims folkets hus. Jokkmokk kommun och Padjerim byalag hakade på projektet och förra sommaren var fem riksdagsledamöter på besök i Vuollerim.

–Vårt projekt har rönt stort intresse hos politiker. Det är många som vill att vi ska hålla dem informerade.

Vuollerimgruppen engagerat sig i vattenråden inom Bottenvikens Vattendistrikt och i början av september på Hav- och vattenmyndighetens dialogmöte i Göteborg presenterades Letsiprojektet.

Försökstappningar

–Vi vill ha försökstappningar på fem till tio kubikmeter i sekunden i fåran nedströms Letsidammen. Vi vill också att spegeldammen i Vuollerimslet ska få en fast nivå. Och att det ska planteras ut harr och öring, som det tidigare fanns naturliga bestånd av.

Vattenfall har dock motsatt sig planerna. –I vintras vid ett stormöte på Folkets hus i Vuollerim uppfattade vi att Vattenfall var positivt till provtappning. Men ett halvår senare

var det tvärstopp.

Den 1 oktober fick Vuollerimgruppen dock tung draghjälp när ett delbetänkande i den statliga vattenverksamhetsutredningen presenterades (se separat artikel).

–Nu kan Vattenfall tvingas uppfylla gamla löften, säger Kurt Lundström och visar upp en informationsbroschyr från 1957.

Knäckte motståndet

Där lovar Kungliga Vattenfallstyrelsen bland annat "ett betydande och stadigvarande uppsving för Jokkmokks kommun" och "mycket omfattande naturvårdsarbeten" för att förhindra förfallning.

–Med den här tidningen knäckte Vattenfall motståndet i byn.

Nu ska utredningen i första hand ut på remiss till mitten av 2014.

–Vårt projekt kan hjälpa vattenmyndigheten att göra en utvärdering av hur stor volym vatten som behövs för att få ett ekologiskt system att fungera. Det här är från och med nu en riksangelägenhet, säger Kurt Lundström.

JONNY VIKSTRÖM
jonny.vikstrom@nsd.se
0920-26 30 17

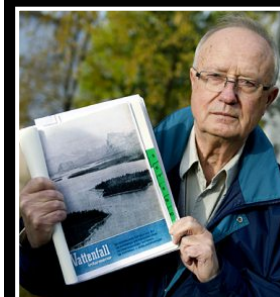
Så här ser det ut numera där Lilla Lule älv tidigare rann ut i Stora Lule älv. Vuollerimbornas hoppas framtiden kan innebära att torrfåran får liv igen. Och samtidigt att deras pilotprojekt kan ge värdefull

att de miljökrav från EU som Sverige måste anpassa sig till i kunskap åt vattenmyndigheten. Nedströms syns Porsidammen.

FOTO: MAGNUS PEHRSSON

Den torrlagda älvfåran är rödmarkerad på kartan.

Miljöchef: Inte lämpligt av säkerhetsskäl

LULEÅ

Letsi torrfåra är inte lämplig för sportfisketurism.

Det är Vattenfalls miljöchef Richard Holmgrens inställning.

–Ur säkerhetsskäl är det inte lämpligt med sportfiske. Det kan bli ett snabbstopp i kraftstationen, orsakat exempelvis av ett blixtnedslag, och då åker dammuckorna upp. Det kan komma väldigt snabba flöden i torrfåran och det är omöjligt för oss att förutsäga. Det kan orsakas exempelvis av ett blixtnedslag, säger Holmgren, som varit inkopplad i Letsiprojektet för Vattenfalls räkning.

Letsidammen. Här börjar den torrlagda älvfåran.

Svunna tider. Laxfisket betydde mycket för Vuollerimborna.

Luleälvarna möts. Så här såg det ut nedströms Letsi innan Vattenfall dämde. Lilla Lule älv rinner ut i Stora Lule älv.

Inkomstbortfall

–Jag har förståelse för att de vill utveckla bygden men vi tror att det är en bättre väg att gå att satsa på sidovattendrag. Vi har ett eget projekt i Lule älv där vi arbetar med att öppna upp sidovattendrag, vilket gynnar den stationära öringen, säger Holmgren.

Den svenska anpassningen till EU:s vattendirektiv kan innebära stora investeringar och inkomstbortfall för Vattenfall.

Dels krav på byggen av fisktrappor och spill i torrfåror. Men också krav på mer naturligt vattenflöde i utbyggda älvar, där man nu samlar vatten i magasin under sommaren för att sedan släppa på under vintern.

Avvaktar beslut

Det kan tvinga Vattenfall att släppa mer vatten förbi sina kraftstationer, och därmed förlora produktion. Beräkningar visar att Vattenfall kan förlora 1-4 TWh (terawattimmar) per år beroende på hur den nya lagstiftningen skrivs. En normal årsproduktion är 33 TWh.

Just nu avvaktar kraftbolaget Vattenmyndighetens beslut som ska tas i december 2015.

–Det är möjligt att myndigheterna vill titta på Letsi torrfåra och vad det kan leda till om man släpper vatten där. Miljönyttan ska sedan vägas mot produktionsbortfallet. Men jag vill inte spekulera. Allt är väldigt ovisst i dagsläget, säger Richard Holmgren.

Lisa Lundstedt, vattenverksdirektör vid Länsstyrelsen i Norrbotten.

JONNY VIKSTRÖM

Det väntar tuffa miljökrav på Vattenfall och andra kraftbolag i framtiden. Bland annat kan laxtrappor bli ett krav vid kraftstationer. Det här är dock laxtrappan i det obudna Jokkfall i Kalix älv.

FOTO: BOSSE JOHANSSON

Miljölagstiftningen skärps – tuffa krav på vattenkraftbolagen

LULEÅ
Sverige måste anpassa sig till EU:s tuffa miljökrav.

Det kan leda till en smärre revolution i svensk vattenlagstiftning – redan inom ett par år.

En försmak kom förra veckan, när ett delbetänkande i den statliga vattenverksamhetsutredningen presenterades.

Där konstateras att av Sveriges 3727 kraftverk och dammar har endast 73 ett godkänt tillstånd enligt miljöbalken. Merparten av kraftverken drivs med tillstånd som är från 1918 eller äldre.

Laxtrappor

Bolag med gamla tillstånd har sluppit anpassa sig till den moderna miljölagstiftningen genom ett undantag i miljöbalken.

Men om förslagen i utredningen klubbas i riksdagen är det slut med det.

För att få fortsatt elkrafttillstånd måste alla företag inom vattenkraftindustrin leva upp till krav på laxtrappor eller andra vattenvägar vid kraftverken, och att de reglerade älvarna ska få ett mer naturligt vattenflöde. Syftet är att förbättra miljön för hotade arter, exempelvis flodpärlmusslan, och att lax, öring och harr ska kunna vandra mellan lekoma-

den och tillväxtområden.

–Utredningen är mycket intressant för oss, säger Lisa Lundstedt, vattenverksdirektör vid Länsstyrelsen i Norrbotten, som blivit utsedd till en av fem vattenmyndigheter i Sverige.

Vattenmyndigheterna arbetar samtidigt med ett åtgärdsprogram för att Sverige ska kunna uppfylla målen i EU:s ramdirektiv för vatten, där alla vatten

(sjöar, vattendrag och kustvatten) ska uppnå statusen "god ekologisk och kemisk status". För vatten som är så kraftigt förändrade att det är omöjligt att nå god status gäller andra, lägre, krav. I dessa vatten är det god ekologisk potential som ska uppnås.

Ut på remiss

Åtgärdsprogrammet ska presenteras i slutet av 2015, men ett förslag går ut på re-

miss redan om ett år där alla kan lämna synpunkter.

För länsstyrelserna väntar ett omfattande provningsarbete i framtiden.

–Det ska utformas ett regelsystem så att myndigheterna har möjlighet att prioritera, säger utredaren Henrik Löf.

Miljönyttan ska bli så stor som möjligt, helt enkelt. Något som inte talar till Lule älvs fördel, eftersom i stort sett hela älven är påverkad.

Men Vuollerimgruppens projekt för att få minimitappning i den torra älvfåran nedan Letsidammen är ändå inte orimligt, menar Löf.

–Det kan inte uteslutas att det kan få draghjälp av de nya miljökraven, säger han.

"Stort och svårt arbete"

–Det är väldigt tydligt, att även om arbete med att återställa exempelvis en utbyggd älv utpekats som ekonomiskt orimligt, tekniskt

omöjligt och kanske inte heller samhällsmotiverat så ska någon slags åtgärd göras. Hela Lule älv kan inte undantas. Man måste se över vad som är möjligt att göra. Det är ett stort och svårt arbete. Komplexierade avvägningar ska göras mellan kostnad och nytta, säger Lisa Lundstedt.

Bilden av miljönyttan kompliceras även av att elproduktion går förlorad.

JONNY VIKSTRÖM